

Uloga subindikatora evokativnost u zbližavanju Hrvata i Srba na primeru rodne kuće bana Josipa Jelačića

Dr Snežana Besermenji, vanredni profesor
Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo
Prirodno-matematički fakultet
Novi Sad

Sažetak:

Rodna kuća bana Josipa Jelačića nalazi se u Petrovaradinu i predstavlja kulturno dobro od izuzetnog značaja. Subindikator tržišne privlačnosti evokativnost ovog kulturnog dobra može doprineti zbližavanju Hrvata i Srba.

Rodna kuća bana Josipa Jelačića je kulturno dobro koje ima visoku vrednost indikatora kulturne značajnosti i robusnosti, a tržišna privlačnost je srednja.

Ključne reči: *Petrovaradin, Josip Jelačić, Hrvati, Srbi.*

Abstarct:

Gender Ban Josip Jelacic house is situated in the Petrovaradin and a cultural resource of great importance. Subindikator evokativnost market attractiveness of the cultural property may contribute to the rapprochement of the Croats and Serbs.

Birth house of Josip Ban Jelacic is cultural valuable asset that has a high indicator of cultural relevance and robustness, and market attractiveness is high.

Key words: *Petrovaradin, Josip Jelacic, Croats, Serbs.*

Uvod

Kulturni turizam je oblik turističkog kretanja, koji ima sve veći značaj. Polazeći od činjenice da je turizam socio-ekonomski fenomen, koji je prožet elementima duhovnog i materijalnog života i ima neposrednu političku funkciju, koja doprinosi osećaju povezanosti među narodima, kroz upoznavanje kulture drugih naroda, kulturni turizam doprinosi političkoj stabilizaciji.

Na prostoru Zapadnog Balkana se desio i sukob između Srba i Hrvata, u pozadini sukoba je njihova religijska razlika. Zbog nedovoljne edukacije stanovništva, koje ne zna dovoljno svoju istoriju, kao ni istoriju naroda iz svog neposrednog okruženja, narodne mase su postale žrtve svog ne znanja.

Razvojem kulturnog turizma, kroz upoznavanje sa kulturnim dobrima, vršice se i istorijka edukacija, koja je veoma bitna za postizanje stabilnosti i mira između Hrvatskog i Srpskog naroda.

U Petrovaradinu, tačnije podgrađu Petrovaradinske tvrđave, nalazi se rodna kuća bana Josipa Jelačića, koji je imao izuzetno veliki značaj u stvaranju nacionalnog identiteta Hrvatskog naroda. Njegova rodna kuća predstavlja kulturno dobro koje bi trebalo da bude uključeno u turističke posete, pogotovo đačkih ekskurzija iz Srbije, gde bi srpska omladina upoznala sa značajnom ulogom Josipa Jelačića u formiranju nacionalnog identiteta Hrvatskog naroda i o njegovoj izuzetno dobroj saradnji sa Srbima, čiji je ban trebao da postane.

Ban Josip Jelačić

Grof Josip Jelačić bio je ban hrvatsko-dalmatinsko-slavonski u periodu od 1848. - 1859. godine. Rođen je 16. listopada 1801. u Petrovaradinu, od oca Franje i majke Ane (rođene Portner). U periodu od osam godina, školuje se u bečkoj terezijanskoj akademiji, gdje su se školovali pitomci za civilnu državnu službu. Tokom školovanja pokazuje izrazito zanimanje za geografiju, istoriju i strane jezike. Godine 1819. postavljen je za poručnika austrijske vojske, mada nije imao vojničko obrazovanje. Za zapovednika Prve banske pukovnije u Glini, postavljen je 1841. godine. Na tom položaju ostaje do 1848. godine, kada je postavljen za bana i glavnog zapovjednika vojske u Hrvatskoj. U tom periodu, austrijska vlada i dinastija zauzimaju izričito neprijateljski stav i prema Jelačiću, kao i prema celom hrvatskom narodnom pokretu. Što i ne čudi, jer je 25. travnja 1848. godine, Jelačić progalsio ukidanje kmetstva, a tri dana kasnije Hrvatska dobija i svoju monetu, Hrvatski forint. Nešto kasnije (9. lipnja 1848.) Hrvatski Sabor u 18. tačaka daje Kraljevini Hrvatske, Dalmacije i Slavonije veću samostalnost utemeljenjem Banskog veća tj. hrvatske vlade i uvodi hrvatski jezik kao službeni. To je dovelo do toga, da bečka vlast, u zajednici sa svojim tadašnjim saveznikom, mađarskom plemićkom vladom, svrgavaju Jelačića sa banske i zapovjedničke časti, proglašavajući (10. lipnja 1848.) Jelačića za pobunjenika, a Hrvatski Sabor za nezakonitim. Grof Josip Jelačić preminuo je 19. svibnja 1859. u Zagrebu. Njegovo posljednje počivalište je u Novim Dvorima, kod Zaprešića na njegovom nekadašnjem imanju. O njegovu djelovanju vodeći su se ljudi hrvatske politike 19. stoljeća ([Starčević](#), [Radić](#), [Matoš](#) itd.) izrazito negativno izražavali smatrajući ga negativnom političkom ličnošću hrvatskog naroda. Ono što se malo zna jeste da je spomenik Jelačiću u Zagrebu podigla austrijska vojska, na inicijativu armijske komande tadašnjeg cara. Kada je vojska naručila u Beču spomenik, on je postavljen u Zagrebu. S obzirom da je učestvovao u gušenju mađarske revolucije 1848. godine, u Mađarskoj se on i danas smatra negativnom ličnošću. Kao carski komandant, Jelačić je 11. juna 1849. godine pokušao, da sa Srbima preotme tvrđavu od Mađara, koji su prešli na stranu Lajoša Košuta.

Na stogodišnjicu njegova rođenja 1901. na pročelju kuće u Petrovaradinu, u kojoj se rodi, postavljena je spomen-ploča (Mijatović, 1990.).

Rodna kuća bana Josipa Jelačića

Petrovaradin je fortifikaciono-urbanistička celina, na desnoj obali Dunava, nasuprot Novom Sadu (Milenković, 1998). Na području Petrovaradina, Dunav ima stenovito

korito, koje je veoma duboko (Buszynski i dr., 2000). Izgradnja sadašnjeg Petrovaradina je trajala od 1692. do 1780. godine. Na uzvišenju iznad Dunava sagrađena je tvrđava, kao fortifikacioni objekat, po sistemu francuskih utvrđenja, a prema projektu austrijskih vojnih inženjera. Njen idejni tvorac je markiz Sebastijan Voban, francuski vojskovođa, arhitekta i pisac iz doba Luja XIV. Po njegovom sistemu, kada se artiljerija afirmisala, građen je čitav niz tvrđava pod zemljom, kao i Petrovaradinska, koja je vremenom stekla naziv „Gibraltar na Dunavu“ (Marković, 1996).

Tvrđava je nastajala po fazama, šireći se od vrha stene ka podnožju, stepenasto se pružajući po fortifikacionom projektu, a u doba austrijskih vladara Leopolda I, Josifa I, Karla IV, Marije Terezije i Josifa II, tako da je svako od njih dobio svoj bedem na tvrđavi (Vranić, 1963).

U prvoj fazi gradnje, utvrđen je Gornji plato sa objektima i bastionima. U prve dve godine, formirana je celina Gornje tvrđave sa pet bastiona, a to su: Leopoldov, Inoćentijev, Josifa I, Ludvigov i Marije Terezije (Gavanski, 1979).

Sastoji se od Gornjeg i Donjeg grada. Gornji grad je tvrđava u užem smislu, opasan visokim bedemima sa strmim serpentinastim odescima. Ukupna visinska razlika, od najnižih do najviših tačaka na Petrovaradinskoj tvrđavi iznosi oko 60 m. Reljef je izrazito uticao na način izgradnje, kao i na organizaciju i funkciju pojedinih delova Tvrđave (Program revitalizacije Petrovaradinske tvrđave, 1996).

Donji grad predstavlja malo naselje, sa mrežom uskih ulica i višespratnih zgrada sa malim dvorištima. U njemu se nalazi kompleks oficirskih stanova sa magistratom, bolnica, stari arsenal, kasarna i druge javne zgrade. U Donjem podgrađu se nalazi rodna kuća bana Josipa Jelačića (Milenković, 1998), austrijskog feldmaršala, vojskovođe i nesuđenog srpskog vojvode. Ona je najlepša privatna barokna građevina u Petrovaradinu. Sagrađena je 1745. godine. Kao carski komandant, Jelačić je 11. juna 1849. godine pokušao da sa Srbima preotme Tvrđavu od Mađara, koji su prešli na stranu Lajoša Košuta.

Rodna kuća bana Josipa Jelačića je spratni stambeno-poslovni objekat sa visokom mansardom. Kuća zahvata ugao Beogradske ulice i ulice Vladimira Nazora. Objekat se sastoji od podruma, prizemlja, sprata i mansarde. Široki ulaz u objekat je iz Nazorove ulice, glavni pešački ulaz je iz Beogradske ulice, a koristi se isključivo za poslovni prostor u prizemlju. U osi kapije, širokog ulaza, postavljeno je pravougaono krilo pešačkog ulaza. Široki hodnik vodi do malog dvorišta, koje je zatvoreno i pripojeno prostoru prizemlja, skreće desno u užu hodnik, koji ide sredinom objekta do stepenica za sprat i ulaza iz Beogradske ulice. Oba hodnika su izdvojena polukružnim lukovima u tri, odnosno pet traveja, koji su zasvođeni krstastim svodovima. Prostor na spratu je podeljen na četiri stambene jedinice, sa središnjim hodnikom, pod krstastim svodovima. Iznad središnjeg dela sprata je mansarda, koja je orijentisana prema Nazorovoj ulici. U stanu na mansardi, sačuvana je originalna stolarija prozora i vrata, sa karakterističnim detaljima profilacije u drvetu i okovom od kovanog gvožđa.

Ulične fasade su jednostavno komponovane, ali su sa vremenom prepravljane. Karakteristična visoka mansarda sa trougaonim timpanonom i ugaonim volutama, predstavlja jedinstven primer arhitekture baroka, ne samo u podgrađu tvrđave, već i na širem prostoru Vojvodine.

Osim karakteristične barokno oblikovane mansarde i ulaznog portala, fasadu u Nazorovoj ulici karakteriše naglašeni međuspratni i potkrovnii venac. Fasada iz

Beogradske ulice je simetrično komponovana sa centralno postavljenim polukružno završenim ulazom, u okviru od rustično obrađenih kvadera. Na spratu iznad je veliki balkon na kamenim konzolama, sa ogradom od kovanog gvožđa. Iznad balkona je spomen-ploča, koja je posvećena banu Josipu Jelačiću, koji se u njoj rodio, kao sin visoko rangiranog austrijskog oficira. Postavljena je početkom 20. veka, a pre nekoliko godina je obnovljena. Na ploči je zapisano: *U ovom domu rodio se 16. listopada 1801. slavni hrvatski ban Josip Jelačić* (Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada).

Danas je rodnoj u kući bana Josipa Jelačića, uz prostore za stanovanje smešten i prvi italijanski kulturni centar u Vojvodini. Direktor novootvorene ustanove kulture je Paolo Markuči de Marino. Italijanski kulturni centar je opremljen bogatom bibliotekom, najsavremenijom audio i video opremom, internet pointom i sinema forumom. U okviru centra postoji i škola italijanskog jezika i konverzacije, a u njemu se održavati brojna tematska predavanja i druženja. Posebni programi su posvećeni italijanskoj gastronomskoj kulturi (gradic.com/?p=1060).

Turistička valorizacija rodne kuće bana Josipa Jelačića po modelu Hilary du Cros

Proces turističke valorizacije se ne može započeti bez postavljenog i konkretizovanog metoda valorizacije. U oblasti turizma ne postoji eksplicitno utvrđen metod valorizacije. Sa druge strane on često predstavlja surogat, subluma ili miks metoda drugih naučnih oblasti prilagođenih turističkim svrhama. Pretežno su to kvantitativno-kvalitativne metode, koje kroz numeričko izražavanje, deskripciju, a ponekad i grafički prikaz, izražavaju vrednost resursa, koji se valorizuje.

Valorizacija ima za cilj da istakne, odnosno odredi "upotrebne" i prometne vrednosti potencijala (Čomić, Pjevač, 1997). Rangiranje, odnosno klasifikacija procenjenih potencijala, manifestuje se kroz isticanje prioriteta u planiranju i realizaciji uređenja, kao povoda, za sprovođenje procesa valorizacije. Suština turističke valorizacije jeste utvrđivanje postojećeg stanja resursa, čijom se procenom vrednosti postavljaju objektivne i realne mogućnosti razvoja turizma, a zatim ocene osnovanosti stavljanja predloga za određivanje posebne zaštite pojedinih resursa ili čitavog prostora i realizacija eventualnih rešenja o zaštiti, procena investicionih aktivnosti i mogućnosti turističkog prometa.

Turistička valorizacija turističkog proizvoda rodne kuće bana Josipa Jelačića, obardiće se po modelu Hilary du Cros. Model je kompleksan, jer vrednuje turistički sektor upravljanja kulturnim dobrima, kao i robusnost kulturnog dobra.

U turističkom sektoru se obrađuju faktori od velikog značaja, pri dizajniranju turističkog proizvoda i tržišna privlačnost kulturnih dobara, dok se u sektoru menadžmenta kulturnih dobara analiziraju kulturni značaj i robusnost kulturnog dobra.

U ovom modelu koristi se skala vrednosti, u kojoj se ocene kreću od 0 do 5 i pomoću kojih se vrši vrednovanje svih navedenih elemenata, a ukupna ocena indikatora određenog sektora izračunava se kao zbir istih (Cros, 2000).

Turistički sektor

a) Tržišna privlačnost obuhvata sledeće subindikatore, koji se ocenjuju na skali od 0 do 5.

- *Ocena ambijenta*- Ambijent u kojem se nalazi kuća, predstavlja malo naselje, sa mrežom uskih ulica i višespratnih zgrada sa malim dvorištima. Ocena 5.
- *Prepoznatljivost van lokalnih okvira* – Prepoznatljivost rodne kuće je u regionalnim okvirima, jer je vezan za značajan period Hrvatske i Srpske istorije u okviru Austro-Ugarske, kao i značajne istorijske ličnosti Joipa Jelačića. Ocena 4.
- *Važnost kao nacionalnog obeležja* – rodna kuća Josipa Jelačića je važan simbol u nacionalnoj istoriji Hrvatskog naroda. Ocena 5.
- *Evokativnost* – Burna istorija samog objekta i interesantan život njegovih vlasnika, omogućava posetiocima neiscrpan izvor priča i legendi. Ocena 5.
- *Diferentnost u odnosu na druga kulturna dobra* – Rodna kuća Josipa Jelačića je kuća izgrađena u baroknom stilu, što je ne diferencira od okolnih kulturnih dobara. Ocena 3.
- *Privlačnost za specijalne potrebe* – Kuća se koristi za organizovanje raznih događaja, ali se mora voditi računa o broju posetilaca. U njoj se organizuju muzičke manifestacije i književni susreti, a mogu i da se snimaju televizijske emisije. Ocena 5.
- *Komplementarnost sa drugim turističkim proizvodima na destinaciji* – Rodna kuća Josipa Jelačića poseduje veliki stepen komplementarnosti sa drugim turističkim proizvodima u regionu, kao što su nautički, manifestacioni, etno turizam. Ocena 5.
- *Turistička aktivnost* – Turistička aktivnost u regionu je osrednji, a stepen turističke organizovanosti je skroman, što ne omogućava dovoljno dobru povezanost kulture i turizma. Ocena 3.
- *Povezanost sa kulturom* – Rodna kuća Josipa Jelačića je veoma povezan sa kulturom, jer se u njoj trenutno nalazi Italijanski kulturni centar. Ocena 5.

b) Faktori značajni pri dizajniranju turističkog proizvoda

- *Pristup kulturnim dobrima* – Pristup rodnoj kući Josipa Jelačića je odličan, jer kroz Petrovaradin prolazi magistralni put i železnička pruga, koji povezuju južni deo Republike Srbije sa srednjom, severnom i istočnom Evropom. Tačnije, kroz Petrovaradin prolaze putevi Novi Sad-Beograd, Novi Sad-Ruma i Novi Sad-Beočin, a preko Novog Sada, Petrovaradin je povezan sa međunarodnim putnim pravcem E75, koji povezuje Gdanjsk i Atinu. Kroz Petrovaradin prolazi i međunarodna železnička pruga, koja povezuje Beograd i Novi Sad sa Budimpeštom. Petrovaradin se nalazi u okviru evropskog Koridora 7, koji će ubuduće biti kulturna i ekonomska kičma Evrope, jer je Dunav druga najduža evropska reka, koja povezuje 10 evropskih zemalja. Ocena 4 (ocene 0-4).
- *Organizovan vid transporta od populacionih centara do kulturnih dobara* – Kuća se nalaze u blizini Novog Sada (razdvaja ih Dunav) i na ulasku u grad Gedele (sa desne strane puta koji dolazi iz Novog Sada). Zato je transport odlično organizovan. Ocena 3 (ocena 0-3).
- *Blizina drugih kulturnih atrakcija* – Petrovaradin i Novi Sad sa okolinom imaju veoma dugu i bogatu istoriju, tako da na ovom prostoru postoji veliki broj kulturnih dobara. Ocena 3 (ocene 0-3).
- *Uslužne pogodnosti* - koje se tiču informacija, promotivnih materijala i smeštajno-ugostiteljskih kapaciteta je povoljan. Na Petrovaradinskoj tvrđavi se nalazi hotel Leopold (5 *) Ocena 5 (ocene 0-5).

Ukupna ocena indikatora turističkog sektora je 53, odnosno stepen tržišne privlačnosti je visok.

Sektor menadžmenta kulturnih dobara

a) Kulturni značaj

-*Estetska vrednost* – Estetska vrednost je veoma visoka zbog očuvane arhitekture. Ocena 2 (ocene 0-2).

-*Istorijska vrednost* – Istorijska vrednost je visoka, jer je u kući rođen Josip Jelačić, koji je imao istorijsku ulogu u formiranju nacionalnog identiteta Hrvatskog naroda. Ocena 2 (ocene 0-2).

-*Edukaciona vrednost* – Edukativna vrednost je velika, jer kroz upoznavanje sa životom Josipa Jelačića, upoznaje se istorija Hrvatskog i Srpskog naroda. Ocena 2 (ocene 0-2).

-*Društvena vrednost* – Društvena vrednost je velika, jer rodna kuća Josipa Jelačića mesto okupljanja ljudi iz različitih zemalja, a na taj način se omogućava njihova komunikacija i razmena iskustava. Ocena 2 (ocena 0-2).

-*Naučno-istraživačka vrednost* – Naučno-istraživačka vrednost je velika, jer je kuća predmet istraživanja muzeologa, arheologa, istoričara. Ocena 2 (ocene 0-2).

-*Retkost kulturnih dobara na destinaciji, odnosno regionu* – Rodna kuća Josipa Jelačića je jedinstveno kulturno dobro, jer je u njoj rođen jedan od najznačajnijih likova Hrvatske istorije. Ocena 3 (ocene 0-3).

-*Reprezentativnost za destinaciju* – Doprinos rodne kuće Josipa Jelačića za destinaciju je od regionalnog značaja. Ocena 3 (ocene 0-4).

b) Robusnost

-*Osetljivost kulturnog dobra* – Osetljivost rodne kuće Josipa Jelačića je velika, zato ona dnevno može da primi određen broj gostiju, da nebi došlo do oštećenja objekta. Ocena 0 (0- velika, 2-3 prilična, 4-nije osetljivo).

-*Stanje reparacije* – Stanje reparacije je veoma loše, jer su poslednji konzervatorski radovi izvedeni 1967. godine. Ocena 1 (ocene 0-4).

-*Postojanje plana upravljanja kulturnim dobrom* – Plan za upravljanje ovim kulturnim dobrom ne postoji, jer je objekat u privatnom vlasništvu. Ocena 0 (ocene 0-5).

-*Regularni monitoring i održavanje* – Stalni monitoring i održavanje ne postoji. Ocena 0 (ocene 0-5).

-*Potencijal za tekuće investiranje i konsultaciju ključnih stejholdera* – Oblast investiranja je u nadležnosti privatnih vlasnika, koji nemaju mogućnosti za investicije, jer imaju malu platežnu moć. Ocena 0 (ocene 0-5).

-*Mogućnost negativnog uticaja velikog broja posetilaca na fizičko stanje kulturnog dobra* - Veliki broj posetilaca negativno utiče fizičko stanje kuće, ali to je pod kontrolom. Ocena 1 (ocene 1-5).

-Mogućnost da modifikacija, kao deo razvoja proizvoda, ima negativan uticaj na fizičko stanje kulturnog dobra – Bilo kakva promena na lokalitetu je zabranjena. Ocena 5 (ocene 1-5).

Ukupna ocena indikatora za sektor menadžmenta je 23, što predstavlja visoku vrednost.

Na osnovu izvršene analize postavlja se *matrica tržišne privlačnosti/robusnosti* sa 9 ćelija, koje su označene sa M (x,y (x,y=1,2,3)), gde vrednost x označava ocenu kulturnog značaja, a vrednost y ocenu tržišne privlačnosti.

Ćelije su definisane na sledeći način:

M (1,1) - Visoka vrednost indikatora kulturna značajnost/ robusnost i mala tržišna privlačnost.

M (1,2) – Visoka vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i srednja tržišna privlačnost. M (1,3) – Visoka vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i velika tržišna privlačnost. M (2,1) – Osrednja vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i mala tržišna privlačnost. M (2,2) – Osrednja vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i srednja tržišna privlačnost.

M (2,3) – Osrednja vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i velika tržišna privlačnost.

M (3,1) – Mala vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i mala tržišna privlačnost. M (3,2) – Mala vrednost indikatora kulturna značajnost / robusnost i srednja tržišna privlačnost.

M (3,3) – Mala vrednost indikatora kulturna značajnost/robusnost i velika tržišna privlačnost.

Tabela 1. Matrica tržišne privlačnosti/robusnosti

Robusnost	41-60	M (1,1)	M (1,2)	M (1,3)
	21-40	M (2,1)	M (2,2)	M (2,3)
	0-20	M (3,1)	M (3,2)	M (3,3)
		0-20	21-40	41-60
	Tržišna privlačnost			

Izvor: Cros, du H., 2000.

Rodna kuća bana Josipa Jelačića je kulturno dobro u kategoriji M (1,2), što znači da je visoka vrednost indikatora kulturna značajnost i robusnost, a tržišna privlačnost je srednja.

Zaključak:

Turizam je gotovo jedina ljudska aktivnost, koja može atraktivno prirodno i kulturno dobro, pa i ono nematerijalno, konvertirati u ekonomsko dobro i to bez njegove degradacije ako se primenjuju načela održivog razvoja. Kulturni turizam najbrže je rastuće tržište Europe. Evropske države, regije i gradovi sve se više bore kako bi privukle proizvođače i potrošače i na taj način ublažile ekonomske posledice restrukturiranja i globalizacije tržišta. Kulturni turizam predstavlja turističko kretanje pri kojem se upoznaju kulturna dobra, koja predstavljaju dela prostorne (arhitektura, skulptura,

slikarstvo i grafika) i vremenske umetnosti (muzika, balet i film). Umetnost koja je motiv turističkog kretanja u kulturnom turizmu, predstavlja ljudsku delatnost, koja ima moć da promeni subjektivnu prirodu svakog pojedinca. Upravo zbog toga, kulturni turizam, čiji je motiv turističkog kretanja kulturno dobro, treba da iskoristi ovu jedinstvenu moć umetnosti u ispravljanju nekih pogrešnih stavova pojedinaca, koji se odnosi na nacionalnu netrpeljivost između Hrvata i Srba. Svako kulturno dobro, kao značajan subindikator turističkog proizvoda ima evokativnost, koje utiče na proširenje znanja. Rodna kuća bana Josipa Jelačića, predstavlja kulturno dobro, kod kojeg subindikator evokativnost ima veliki značaj. On može da doprinese prevazilaženju nacionalnih sukoba između Hrvata i Srba, jer ban Josip Jelačić svedoči o istorijskom periodu, kada su ova dva naroda imala iste probleme i koji su ih u tom istorijskom periodu zblížili i uputili jedne na druge.

Summary:

Tourism is almost the only human activity, which can be an attractive natural and cultural heritage, and that intangible, convert the economic well without its degradation if you apply the principles of sustainable development. Cultural tourism is the fastest growing market of Europe. European countries, regions and cities is increasingly struggling to attract producers and consumers and thus mitigate the economic consequences of restructuring and globalization of the market.

Cultural tourism is the tourist movement in which to explore cultural assets, which represent part of space (architecture, sculpture, painting and graphics) and temporal arts (music, ballet and film).

Art that is the theme of tourism trends in cultural tourism, is a human activity, which has the power to change the subjective nature of each individual. Because of that, cultural tourism, with the theme of tourism cultural movement should take advantage of this unique power of art in correcting some wrong attitudes of individuals, which refers to ethnic hatred between Croats and Serbs.

Each cultural property, as an important tourism product has subindikator evokativnost, which affects the expansion of knowledge. Native House Ban Josip Jelacic, a cultural good, in which subindikator evokativnost has great significance. It can contribute resolution national conflict between Croats and Serbs, as Ban Josip Jelacic testifies to the historical period, when these two people had the same problems and that they were in that historical period shown closer and make each other.

Literatura i izvori:

Buszynski A., Kruhek M., Valentić M. (2000): Petrovaradinska pukovnija. Hrvatski institute za povjest, Zagreb. Strana 162.

Marković Ž. (1996): Šetnja po Petrovaradinskoj tvrđavi. Turistička organizacija Novog Sada. Novi Sad. Strana 13.

Mijatović A.(1990): *Ban Jelačić*. Mladost, Zagreb.

Milenković M. (1998): Petrovaradin-Gornja i Donja tvrđava s Podgrađem. Spomeničko nasleđe Srbije. Republički zavod za zaštitu spomenika culture, Beograd. Strana 77.

Gavanski Đ. (1978): Petrovaradinska tvrđava u događajima 1848-1849.godine. Zbornik za istoriju Matice srpske, 18. Novi Sad.

Čomić Đ., Pjevač N. (1997) Turistička geografija, Savezni centar za unapređenje ugostiteljstva i hotelijerstva, Beograd.

Hadžić O. (2005): Kulturni turizam. Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad.

Vranić M. (1963): Petrovaradin. Matica Srpska, Novi Sad.

Zavod za zaštitu spomenika kulture grada Novog Sada, rukopis Slobodanke Babić.

Program revitalizacije Petrovaradinske tvrđave, 1996.

gradic.com/?p=1060